

ВІДГУК
на дисертаційне дослідження (у вигляді монографії)
Редька Валерія Григоровича
«Теорія і практика конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов», подане на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук у спеціалізовану вчену раду Д 26.452.01 Інституту педагогіки НАПН України за спеціальністю 13.00.09 – теорія навчання

Глобалізація та інтенсифікація розвитку міжнародних контактів у різних сферах життєдіяльності демократично налаштованих країн і народів в останнє десятиріччя ХХІ століття активізували, як ніколи раніше, переорієнтацію іншомовної освіти на нові, більш високі еталони оцінювання, що вимагає корінних змін у стратегічних напрямках розвитку сучасної середньої й вищої школи, підготовки висококваліфікованих, компетентних вчителів і викладачів іноземних мов.

Важливе місце в новій переорієнтації іншомовної освіти належить її змісту – шкільним підручникам з іноземних мов, про що засвідчують обрані автором дисертації об'єкт і предмет дослідження. З цього приводу Валерій Григорович справедливо і влучно виділяє думку про те, що теоретичну модель підручників доцільно розглядати як таку, що ґрунтується на визнанні їх двоєдиної сутності як носіїв змісту іншомовної освіти і як засобів, а краще сказати способів і процедур оволодіння іншомовним спілкуванням. І дійсно, в ієрархії загальнолінгводидактичних понять категорії саме змісту приписана системотворча функція, бо ним визначається вибір адекватних методів навчання, оскільки, за І.Г. Гегелем, метод – це форма і спосіб руху сутності інформації від її носія до свідомості людини.

Чи не вперше в дисертації зібрана в оптимальну цілісність широка палітра до кінця нерозв'язаних проблем, що стосуються змісту шкільних підручників і не тільки з іноземних мов: його відбору за принципами внутрішньої системності й логічної послідовності від першого по випускний клас; його програмування на засадах наступності й адаптивності, які б реалізовувались у змісті шкільних підручників з урахуванням вікових і розвивально-пізнавальних можливостей дітей; забезпечення активної іншомовно-комунікативної взаємодії засобами технологічної організації навчального матеріалу у змісті підручника.

Не простою ще залишається проблема іншомовної комунікативної потреби школярів і студентів, активізації у процесі оволодіння мовою ціннісно-мотиваційної, когнітивно-діяльній й оцінно-рефлексивній сфер особистостей, які не знаходять у змісті підручників можливостей їх комплексного включення у процесах навчання іноземної мови. Надскладними у

галузі підручникотворення залишається проблема розроблення критеріїв і показників експертного оцінювання якості пропонованих на конкурс шкільних підручників та визначення ефективності їх використання в школі.

Вагомою цінністю є визначений та обґрунтований еталонний рівень сформованості іншомовної комунікативної компетентності випускників шкіл, на який спрямований зміст шкільних підручників.

З переліку окремих названих проблем, що стримують розвиток шкільної іншомовної освіти, можна засвідчити виключну актуальність проведеного дослідження, зумовленого наявністю не до кінця розв'язаних суперечностей між реальною потребою в обґрунтуванні та розробленні теоретичних засад і конкретних технологій когнітивно-компетентнісного структурування змісту шкільних підручників з іноземних мов у загальнодидактичному та лінгводидактичному аспектах відповідно до рівнів, окреслених Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти.

Дидактична взаємодія суб'єктів навчання, лінгводидактична компетентність шкільного підручника й педагогічна майстерність вчителя – ось триєдина сутність науково-методичного підходу, окресленого в дисертації, реалізація якого сприяє забезпеченню рівневого підходу до оволодіння іноземною мовою в різних типах загальноосвітніх шкіл; активізації оперативного зворотного зв'язку між суб'єктами навчання мовлення, посиленню уваги формуванню в учнів навичок самостійного, автодидактичного оволодіння мовою та мовленням, розвитку здатності до самоконтролю й самооцінювання власних досягнень; оптимальному поєднанню і збалансованості обсягу мовного, мовленнєвого, культурологічного, ілюстративного та іншого матеріалу шкільного підручника, який забезпечує формування в учнів ключових (життєво важливих) і предметних компетентностей. Йдеться про доцільність використання під час структурування змісту сучасних шкільних підручників з іноземних мов, з метою створення цілісного навчально-методичного алгоритмізованого комплексу, моделювання педагогічної системи у структурі підручника. Стратегічна модель конструювання змісту підручників з різних іноземних мов побудована автором на загальнодидактичних принципах реалізації когнітивно-діяльнісного компонента процесу навчання мови, а в тактичній моделі суб'єкт-суб'єктної лінгводидактичної взаємодії як теоретичної бази механізму навчання мови, визначається діяльність кожного суб'єкта педагогічного процесу, що в деталях перевірена на заняттях з іспанської мови й апробована на ефективність і якість за авторськими підручниками Валерія Григоровича для учнів 1 – 11 класів ЗНЗ.

Глибока загальнодидактична база, лінгводидактична платформа дослідження, методика підтримки фахової діяльності вчителя, технологічний супровід формування в учнів ключових і предметних компетентностей та

мотивоване самонавчання й самооцінювання результатів оволодіння учнями іншомовною комунікативною компетентністю оцінюється нами як доцільно створений системно-цілісний змістовий навчально-методичний комплекс, що ґрунтується на компетентнісному, комунікативному, діяльнісному, особистісно-орієнтованому й культурологічному підходах, реалізація яких забезпечує дотримання учнями прийнятих норм комунікативної поведінки відповідно до особливостей соціального оточення і слугує дидактико-психологічною підтримкою освітньо-методичної діяльності вчителя. Саме на ці пріоритети спрямовувалася плідна багаторічна теоретико-прикладна діяльність Редька Валерія Григоровича, наукові результати якого визнані в Україні його послідовниками, вчителями й учнями, високо оцінені незалежними експертами МОН України. Коефіцієнт ефективності підручників з іспанської мови, апробованих в школах України, коливається в межах 0,75 – 0,93 за максимуму – 1,0.

Автор досліджував проблему поетапно і системно як за іншомовними освітніми рівнями (початкова школа – 2002 – 2004 рр.; основна школа – 2005 – 2010 рр.; старша школа – 2011 – 2016 рр.), так і за рівнями теоретично-методологічного узагальнення власних досліджень упродовж 14 років: науково-методичного забезпечення навчання іноземних мов; після – лінгводидактичного забезпечення і з 2013 р. – дидактичного забезпечення варіативного компонента змісту навчання іноземних мов у старшій школі. Зростала потреба в оволодінні іноземною мовою, підвищувалась необхідність розроблення науково-інтегрованого підходу до розвитку такої педагогічної цілісності, як технологія – методика – лінгводидактика, загальна теорія і практика сучасного навчання іноземних мов у школі і в системі підготовки вчителя початкової школи і вчителя іноземних мов в основній і старшій школі.

Найбільш цінним у працях Редька В.Г. (лише з теми дисертації підготовлено 217 публікацій та 28 підручників) є те, що шкільна практика не тільки прийняла й підтвердила інноваційність структурування іншомовного змісту й багаторівневі методології й технології оволодіння ним, високо оцінила впроваджені в практику підручники з іспанської як першої й другої іноземної мови для 1 – 11 класів та для старших класів профільної школи.

В теорію підручникотворення внесено ряд універсальних загальнонаукових положень, здатних адаптуватися до діяльності конструювання змісту шкільних підручників не лише з іноземних мов, й з рідної, а також з підготовки навчальної літератури для предметів гуманітарного циклу. Йдеться а) про взаємодію та вплив зовнішніх світових і внутрішніх чинників, пов'язаних із національними особливостями середньої й вищої іншомовної освіти під час розроблення структури шкільних підручників нового покоління, які значною мірою

розвантажують вчителів від мікромоделювання мовних одиниць засвоєння цілісної мови; б) про ключові питання теорії шкільного підручника, до яких віднесені 20 розроблених автором дисертації принципів побудови змісту шкільної іншомовної освіти, його функцій та здатності формувати готовність учнів до оволодіння мовою як засобом спілкування, соціокультурної діяльності, яка забезпечується поєднанням мотиваційно-пізнавальної, інтелектуально-когнітивної, процесуально-діяльнісної й оцінно-рефлексивної сфер психіки суб'єкта навчання.

Оцінюючи в цілому позитивно науково-теоретичні засади конструювання змісту, визначення структури, етапи та методику формування когнітивно-операційної складової шкільних підручників з іноземних мов, зміст концепцій та моделей оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю у всіх видах мовленнєвої діяльності учнів (говорінні, аудіюванні, читанні, письмі), технологію формування мовних навичок і мовленнєвих умінь, допускаючи за цього можливі модифікації моделей, вправ, завдань залежно від рівнів підготовленості учнів, фахового досвіду вчителів тощо, слід зазначити про окремі сумніви, зауваження та побажання, які можуть дискутуватися, прийматися або заперечуватися.

1. Особливу увагу привертає адекватно вибрана й коректно використана в ході дослідження методологічна центральна складова його організації, яка чомусь окремо не виділена в частині наукового апарату. На с. 3 автореферату і с. 11 дисертації вона формулюється разом як «Методологічні та теоретичні засади дослідження». У зв'язку з цим виникає ряд запитань: чому першою називається методологічна складова, чому вона відноситься до засад дослідження, а не основ і способів його організації та проведення: структурування, теми дослідження за його об'єктом і предметом; прогнозування основного очікуваного результату дослідження, визначення його мети та цільових завдань зі своїми проміжними результатами, чим визначається логіка дослідження і структура дисертації у взаємозв'язку з назвами та змістом 7-ми розділів; вибір методів дослідження – загальнонаукових типу моделювання, проектування, конструювання, емпіричних та статистичних.

2. Перелік прізвищ вчених у блоці автореферату і дисертації «Методологічні та теоретичні засади дослідження» не вказує на теоретичні здобутки та положення, які слугували засадами авторського дослідження і сприяли, дякуючи методології його проведення, внесенню принципово нового в теорію і методику іншомовного підручникотворення, ефективного з позиції вчителів і якісного за результатами діяльності випускників ЗНЗ. Доцільно було б чітко окреслити сфери наукової діяльності зазначених науковців.

3. На сс. 15 і 18 автореферату автор користується дидактичним терміном «засіб навчання», надаючи йому широких функцій, втім не вказує методів, форм і способів його використання. Засіб не може існувати автономно. Доцільно було б чіткіше розкрити сфери використання засобів, про які згадується, що продемонструвало б їх дієвий вплив на результат навчання.

4. За результатами аналізу наукової літератури з питань навчання дітей іноземної мови й культури міжнаціонального спілкування, на що спрямовується зміст підручників, автор дисертації розробляє систему лінгводидактичних й культурологічних вимог (четвертий розділ дисертації) до формування іншомовної комунікативної компетентності учнів, які групує за її складовими: учень знає, учень вміє, учень здатний, учень готовий. Бажано було б названі складові компетентності розструктурувати за більш детальними одиницями засвоєння, максимально наближеними до критеріїв визначення рівнів сформованості й оцінювання володіння мовою за 12- бальною шкалою. Йдеться про можливість забезпечення системно-функціонального зв'язку між запропонованими закономірностями, розробленими принципами, вимогами й умовами формування іншомовної комунікативної компетентності учнів та оцінювання якості шкільних підручників як новітніх цілісно змістових, научально-методичних, соціокультурних комплексів, здатних за апробованих умов і суб'єкт-суб'єктної взаємодії забезпечувати достатньо високі рівні готовності випускників шкіл до компетентного іншомовного спілкування в усній та писемній формі в соціокультурному середовищі носіїв мови, до якої здатні легко адаптуватися суб'єкти її широкого вжитку.

5. Мають місце певні неточності у формулюванні складових моделі педагогічної системи, яка відображається в підручнику (рис. 1, с. 10 автореферату), зокрема алгоритм послідовності вибору №№ 3, 4 сформульовано, на нашу думку, некоректно. Можна припустити, що організаційні форми навчання (№ 4) як і моделі процесу навчання (№ 3) розробляються вчителем самостійно, а не використовуються ним за представленими автором у підручнику зразками.

Всебічний аналіз проведеного Редьком В.Г. дисертаційного дослідження дає підстави в цілому його оцінити як самостійно виконану наукову працю, яка має наукову новизну, вагому теоретичну й практичну значущість для навчання учнів загальноосвітніх шкіл іноземних мов.

На основі аналізу дисертації, ознайомленні з основними працями за темою дослідження відзначимо високий рівень актуальності здійсненого наукового пошуку, обґрунтованості наукових положень і висновків загальнодидактичного, лінгводидактичного й методичного рівнів узагальнення,

що містяться в дисертації та авторефераті, повноту їх викладу в опублікованих працях в Україні та за її межами, впроваджених в іншомовну освіту.

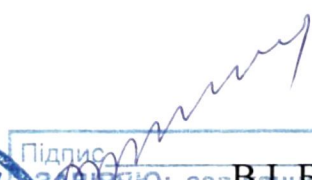
Зауваження й рекомендації, що зазначені в тексті відгуку, мають в основному суб'єктивний характер і не впливають в цілому на позитивну оцінку виконаного дисертаційного дослідження.

Загальний висновок: дисертаційна робота «Теорія і практика конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор Редько Валерій Григорович заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
декан факультету педагогіки і психології
НПУ імені М.П. Драгоманова

15 травня 2017р.

Підпис:
Завіряю: зав. кафедрою
НПУ ім. М.П. Драгоманова
В.І. Бондар
05.20.17р.